

Nr 137

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.; given Stockholms slott den 1 april 1960.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

2) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring,

3) förordning om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) och

4) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Sjukförsäkringslagen föreslås ändrad så att den obligatoriska sjukpenningförsäkringen för vissa gifta och tidigare gifta kvinnor, den s. k. hemmafruförsäkringen, omfattar även ogifta mödrar som sammanlever med barn under 16 år. Samtidigt föreslås en höjning av maximum för det frivilliga sjukpenningtillägget för hemarbetande kvinnor från tre till fem kronor. Vidare framlägges förslag om sådan ändring i sjukförsäkringslagen, att sjukpenning jämte barntillägg skall kunna utbetalas till annan än den sjuke, då denne är hemfallen åt sådant alkoholmissbruk som avses i 15 § första stycket nykterhetsvårdslagen. Motsvarande ändring föreslås i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen.

Slutligen framlägges förslag om förlängning på fem år av 1954 års lag om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

Förslag

till

L a g

angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring

Härigenom förordnas, att 7, 27 och 47 §§ lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 §.

Sjukkasemedlem, vars — — — vara	s j u k p e n n i n g f ö r s ä k r a d.
Kvinnlig sjukkasemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete ej uppgår till ettusentvåhundra kronor, är jämväl sjukpenningförsäkrad, såframt hon	Kvinnlig sjukkasemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete ej uppgår till ettusentvåhundra kronor, är jämväl sjukpenningförsäkrad, såframt hon

a) är gift och sammanlever med sin man eller, om sammanlevnaden mellan makarna hävts, med barn under 16 år, som vid tiden för sammanlevnadens hävande var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken, eller

a) är gift och sammanlever med sin man eller

b) efter att hava varit gift sammanlever med barn under 16 år, som vid tiden för äktenskapets upplösning var sjukvårdsförsäkrat såsom under a) sägs.

b) i annat fall än under a) sägs, sammanlever med barn under 16 år, som är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller ock, där kvinnan tidigare sammanlevt med make, var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken vid tiden för sammanlevnadens upphörande.

Försäkring, som — — — — — förmån åtnjutes.

Avlider make till hustru, som i andra stycket under a) sägs, skall, om makarna sammanlevde men barn

Avlider make till hustru, som i andra stycket under a) sägs, skall, om hustrun ej eljest skall fortsätta

¹ Senaste lydelse, se beträffande 7 och 47 §§ SFS 1955: 397 och beträffande 27 § SFS 1953: 569.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

som där avses ej finnes, försäkring-
en bestå intill utgången av tredje
kalendermånaden efter den, då man-
nen avlidit.

att vara försäkrad enligt andra styc-
ket, försäkringen bestå intill ut-
gången av tredje kalendermånaden
efter den, då mannen avlidit.

Annan än — — — — — obligatoriska sjukpenningförsäkringen.

27 §.

Sjukpenning jämte — — — för sjukpenningförsäkringen.

Vägrar försäkrad — — — — — denna påföljd.

*På framställning av nykterhets-
nämnd äger centralsjukkassa besluta,
att sjukpenning jämte barntill-
lägg tillkommande den, som är hem-
fallen åt alkoholmissbruk och be-
träffande vilken föreligger omstän-
dighet i övrigt som i 15 § första styc-
ket lagen om nykterhetsvård sägs,
skall utbetalas till kommunal myn-
dighet eller den försäkrades make
eller annan person att användas till
den försäkrades eller hans familjs
uppehälle.*

47 §.

Sjukpenningförsäkrad medlem — — — av förvärvsarbete.

Kvinnlig sjukkassemedlem, som i
7 § andra stycket under a) och b)
avses, äger, vare sig hon är sjukpen-
ningförsäkrad enligt första eller en-
ligt andra stycket av nämnda para-
graf, genom frivilliga avgifter för-
säkra sig hos den centralsjukkassa
hon tillhör för erhållande av sjuk-
penningtilllägg, uppgående till en, två
eller tre kronor för dag, dock högst
det av dessa belopp, som motsvarar
skillnaden mellan sex kronor och
den sjukpenning hon eljest äger upp-
bära till följd av försäkring enligt
denna lag.

Kvinnlig sjukkassemedlem, som i
7 § andra stycket under a) och b)
avses, äger, vare sig hon är sjuk-
penningförsäkrad enligt första eller
enligt andra stycket av nämnda pa-
ragraf, genom frivilliga avgifter för-
säkra sig hos den centralsjukkassa
hon tillhör för erhållande av sjuk-
penningtilllägg, uppgående till en,
två, tre, fyra eller fem kronor för
dag, dock högst det av dessa belopp,
som motsvarar skillnaden mellan
åtta kronor och den sjukpenning
hon eljest äger uppbära till följd av
försäkring enligt denna lag.

Försäkring för — — — — — föregått sjukperioden.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Det åligger medlem, som icke är sjukpenningförsäkrad enligt 7 § andra stycket i den äldre lydelsen men som skall vara sjukpenningförsäkrad enligt detta lagrum i den nya lydelsen, att enligt de föreskrifter, som meddelas av den i 91 § avsedda tillsynsmyndigheten, före utgången av år 1960 lämna sjukkassan de uppgifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag. Underlåter medlem att fullgöra denna uppgiftsskyldighet och har sjukkassan ej ändock kunnat besluta angående medlemmens sjukpenningförsäkring, blir försäkringen gällande först från och med ingången av kalendermånaden närmast efter den, då sjukkassan erhållit vetskap om att medlemmen skall vara sjukpenningförsäkrad.

Den som vid utgången av år 1960 är frivilligt försäkrad för sjukpenningtillägg enligt 47 § andra stycket äger utan hinder av vad i 49 § första stycket är stadgat rätt att, i den mån de nya bestämmelserna så medgiva, övergå till högre sjukpenningtillägg, såvida framställning därom göres senast den 30 juni 1961.

Förslag

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243)
om yrkesskadeförsäkring**

Härigenom förordnas, att 37 § lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

37 §.

Försäkringsinrättningen äger — — — i naturaförmåner.

På framställning av nykterhetsnämnd äger försäkringsinrättningen besluta, att sjukpenning jämte barn-tillägg tillkommande den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och beträffande vilken föreligger omständighet i övrigt som i 15 § första stycket lagen om nykterhetsvård sägs, skall utbetalas till kommunal myndighet eller den ersättningsberättigades make eller annan person att användas till den ersättningsberättigades eller hans familjs uppehälle.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1961.

Förslag

till

Förordning**om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen
den 2 juni 1950 (nr 261)**

Härigenom förordnas, att 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***10 §.**

Riksförsäkringsanstalten äger — — i naturaförmåner.

På framställning av nykterhetsnämnd äger riksförsäkringsanstalten besluta, att sjukpenning jämte barn-tillägg tillkommande den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk och beträffande vilken föreligger omständighet i övrigt som i 15 § första stycket lagen om nykterhetsvård sägs, skall utbetalas till kommunal myndighet eller den ersättningsberättigades make eller annan person att användas till den ersättningsberättigades eller hans familjs uppehälle.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1961.

---

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1954: 460.

Förslag

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774)
med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring
i allmän sjukkassa**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Den som vid utgången av december 1954 var medlem av erkänd sjukkassa för erhållande av sjukpenning men som icke är sjukpenningförsäkrad enligt lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring äger, utan hinder av vad i nämnda lag finnes stadgat däremot stridande, för tiden intill utgången av juni 1960 i den allmänna centralsjukkassa han tillhör genom frivilliga avgifter försäkra sig för sjukpenning enligt vad nedan sägs.

Den som vid utgången av december 1954 var medlem av erkänd sjukkassa för erhållande av sjukpenning men som icke är sjukpenningförsäkrad enligt lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring äger, utan hinder av vad i nämnda lag finnes stadgat däremot stridande, för tiden intill utgången av juni 1965 i den allmänna centralsjukkassa han tillhör genom frivilliga avgifter försäkra sig för sjukpenning enligt vad nedan sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Den som vid utgången av juni 1960 är försäkrad enligt lagen den 17 december 1954 (nr 774) skall, såframt han ej annat begär, utan ny anmälan anses försäkrad jämväl för tiden därefter.

---

¹ Senaste lydelse av 1 §, se SFS 1955:398.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars
1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om *ändring i sjukförsäkringslagen m. m.* samt anför.

Förslag om vissa begränsade ändringar i sjukförsäkringslagen bör föreläggas innevarande års riksdag. Ett av de spörsmål, som är aktuella, gäller sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar som sammanlever med barn under 16 år. Sedan riksdagen i skrivelse den 25 maj 1959, nr 282, anhållit att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan samt förelägga riksdagen förslag till sådan ändring i sjukförsäkringslagen, att nämnda grupp av ogifta mödrar blir sjukpenningförsäkrade, har riksförsäkringsanstalten på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställt den begärda utredningen och framlagt förslag till lagändring som tillgodoser riksdagens önskemål.

Vidare har riksförsäkringsanstalten efter erhållet uppdrag inkommit med utredning och förslag till sådan ändring i sjukförsäkringslagen, att sjukpenning och barntillägg kan utbetalas till annan än den försäkrade, då denne är hemfallen åt alkoholmissbruk.

En ytterligare fråga, som jag i detta sammanhang ämnar behandla, gäller lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkasse. Lagen, som har sin största betydelse för folkpensionärerna, innebär att den, som vid utgången av år 1954 var sjukpenningförsäkrad i erkänd sjukkasse men som inte omfattas av sjukpenningförsäkring enligt sjukförsäkringslagen, under vissa förutsättningar får teckna frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkasse. Sådan försäkring gäller dock inte längre än till utgången av juni 1960. Riksförsäkringsanstalten har i skrivelse den 29 januari 1960 hemställt, att de som vid utgången av juni 1960 var försäkrade enligt 1954 års lag skall få bibehålla sitt försäkringsskydd oförändrat även för tiden därefter.

Sedan förslagen remissbehandlats i vanlig ordning, anhåller jag nu att få till närmare behandling upptaga hithörande frågor.

Gällande bestämmelser

Försäkring enligt *lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring* (nr 1; ändr. 733/48, 621/50, 569/53, 244/54, 267/54, 518/54, 397/55, 402/55, 74/56, 627/56, 457/58, 560/59 och 585/59) avser att vid sjukdom bereda sjukhjälp dels i form av ersättning för utgifter för sjukvård och dels i form av för dag beräknad ersättning i penningar. Sjukförsäkringen är dels obligatorisk, dels frivillig (1 §). Försäkring sker i allmänna sjukkassor (2 §). Dessa är av två slag, centralsjukkassor och lokalsjukkassor (3 §). Riksförsäkringsanstalten är tillsynsmyndighet för de allmänna sjukkassorna.

Beträffande den obligatoriska försäkringen bör följande nämnas i detta sammanhang.

I fråga om försäkringspliktens omfattning stadgas, att varje svensk medborgare, som är bosatt i riket, skall från och med ingången av kalendermånaden näst efter den, varunder han fyllt 16 år, genom medlemskap i allmän sjukkassa vara försäkrad enligt sjukförsäkringslagen. Detsamma gäller för utlänning, som är bosatt och mantalsskriven i riket. Vissa begränsade undantag från försäkringsplikten stadgas (5 §). Varje medlem i allmän sjukkassa är sjukvårdsförsäkrad. Medlemmens sjukvårdsförsäkring omfattar i regel även hans här i riket bosatta barn under 16 år. Med sjukkassemedlems egna barn likställes adoptivbarn och fosterbarn och även barn, adoptivbarn och fosterbarn till medlemmens make. Beträffande barn och adoptivbarn gäller detta inte, där vårdnaden om barnet tillkommer annan än sjukkassemedlemmen eller make, med vilken denne sammanlever. Fosterbarn anses som barn endast till barnafostraren. Barn, som skall vara sjukvårdsförsäkrat genom makars försäkring, skall anses vara försäkrat endast såsom barn till mannen. Efter framställning av makarna må dock sjukkassan medge, att barnet i stället skall vara sjukvårdsförsäkrat såsom barn till hustrun, men endast under förutsättning att hustruns årsinkomst av förvärvsarbete är högre än mannens motsvarande inkomst (6 §). Sjukvårdsförsäkringens förmåner utgöres i huvudsak av ersättning i viss omfattning för läkarvård och sjukhusvård och i samband därmed företagna resor (13 §).

Sjukkassemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete är minst 1 200 kr., blir sjukpenningförsäkrad (7 § första stycket). Vidare är kvinnlig sjukkassemedlem, vars årsinkomst av förvärvsarbete inte uppgår till nämnda belopp, sjukpenningförsäkrad, såframt hon a) är gift och sammanlever med sin man eller, om sammanlevnaden mellan makarna hävts, med barn under 16 år, som vid tiden för sammanlevnadens hävande var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken, eller b) efter att ha varit gift sammanlever med barn under 16 år, som vid tiden för äktenskapets upplösning var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken (7 §

andra stycket). Försäkring som avses i a) och b) gäller inte för längre tid än till och med den månad, varunder kvinnan fyller 67 år, och inte heller för tid efter utgången av den månad, varunder hon börjat uppbära invalidpension eller sjukbidrag enligt lagen om folkpensionering, så länge sådan förmån åtnjutes (7 § tredje stycket).

Med årsinkomst av förvärvsarbete avses den för år beräknade inkomst i penningar eller naturaförmåner, som någon kan antagas komma att tills vidare åtnjuta av sådant arbete. Hushållsarbete, som make utför i hemmet, räknas inte som förvärvsarbete. Med årsinkomst av tjänst avses sådan årsinkomst av förvärvsarbete, som arbetstagare kan antagas komma att tills vidare åtnjuta i allmän eller enskild tjänst (8 §). Sjukförsäkring skall i samband med inskrivning av medlem besluta om denne skall vara sjukpenningförsäkrad och vilken sjukpenningklass medlemmen i så fall skall tillhöra. Likaså skall kassan, när den får kännedom om att medlems årsinkomst undergått ändring av betydelse för sjukpenningförsäkringen, utan dröjsmål meddela det beslut, som påkallas av ändringen (11 §).

Sjukpenningförsäkrad medlem äger vid sjukdom, som förorsakar förlust av arbetsförmågan, för varje dag rätt till hel sjukpenning. Förorsakar sjukdomen, utan att medföra förlust av arbetsförmågan, nedsättning av denna med minst hälften, skall halv sjukpenning utges (21 §). Varje sjukpenningförsäkrad medlem är försäkrad för grundsjukpenning. Hel grundsjukpenning utgör 3 kr. Har medlemmen i fråga en årsinkomst av tjänst om minst 1 800 kr., är han dessutom försäkrad för tilläggssjukpenning. Storleken av tilläggssjukpenningen är beroende på lörens storlek. Lägsta tilläggssjukpenning är en kr. och högsta 17 kr. Efter 180 dagars sjukdom sker viss nedsättning av tilläggssjukpenningen, dock inte om den är 2 kr. eller lägre (22 §). Sjukpenning utgår ej för tid, då den försäkrade är intagen i vissa angivna anstalter, bl. a. allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare (23 §).

Om sjukpenningförsäkrad medlem har ett eller flera hemmavarande barn, som är sjukvårdsförsäkrade såsom barn till honom, utgår barntillägg till grundsjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör en kr. för ett eller två barn, 2 kr. för tre eller fyra barn samt 3 kr. för fem eller flera barn. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med hälften av nämnda belopp (24 §). För tid då sjukpenningförsäkrad medlem åtnjuter sjukhusvård utgår hempenning i stället för sjukpenning. Hempenningen utgår för dag med belopp, motsvarande den sjukpenning som eljest skolat utgå, minskat med 3 kr. dock med högst hälften av sjukpenningens belopp. Å hempenningen skall utgå barntillägg. För kvinnlig sjukförsäkrad medlem, som i hemmet har minst ett barn under 10 år vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, skall hempenningen utgöra minst 3 kr. per dag. Barntillägget för sådan medlem utgör 2 kr., om hon inte eljest är berättigad till högre barntillägg (25 §).

För de tre första dagarna under en sjukdomsperiod utgår ingen sjuk-

penning, s. k. karenstid (26 §). Sjukpenning kan nedsättas eller indragas bl. a. om den försäkrade vägrar att underkasta sig föreskriven läkarundersökning eller sjukhusvård eller om han gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt (27 §). Sjukhjälp i form av sjukpenning (hempenning) eller ersättning för sjukhusvård utgives för högst 730 dagar vid varje sjukdom. Den som fyllt 67 år eller åtnjuter annan folkpensionsförmån än ålderspension äger dock, för tid efter utgången av den månad då han fyllt 67 år eller börjat uppbära förmånen, åtnjuta ersättning för sjukhusvård i högst 180 dagar och sjukpenning högst 90 dagar (29 §).

Den obligatoriska försäkringen finansieras genom sjukförsäkringsavgifter, arbetsgivarbidrag och statsbidrag.

För de allmänna sjukförsäkringskassornas medlemmar föreligger skyldighet att erlägga avgift för dels sjukvårdsförsäkringen, dels försäkringen för grundsjukpenning och dels försäkringen för tilläggssjukpenning. Avgift för sjukvårdsförsäkring skall erläggas av medlem, vars till statlig inkomstskatt taxerade inkomst — vid taxering året näst efter det år avgiften avser — bestämts till minst 1 200 kr. Den som fyllt 67 år eller uppbär annan folkpensionsförmån än ålderspension är inte skyldig att erlägga sådan avgift. Avgift för försäkringen för grundsjukpenning skall erläggas av medlem med nyssnämnda taxerade inkomst. Avgift för försäkringen för tilläggssjukpenning skall erläggas av medlem, som under den månad eller del därav som avgiften avser är försäkrad för tilläggssjukpenning (33 §).

Medlems sammanlagda avgifter för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning får inte överstiga 2 procent av den taxerade inkomsten (35 §).

Arbetsgivarna bidrager till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggssjukpenning (38 §).

Till de allmänna sjukförsäkringskassorna utgår statsbidrag i form av sjukhjälpbidrag, medlemsbidrag, avgiftslindringsbidrag och avgiftsersättningsbidrag (40 §). Sjukhjälpbidraget utgår med 50 procent för i huvudsak alla sjukvårdskostnader utom sjukhusvård, med 50 procent för grundsjukpenning samt med 75 procent för barntillägg (41 §). Medlemsbidrag utgår med visst belopp för varje sjukförsäkringsmedlem (42 §). Avgiftslindringsbidrag utgår med belopp, varmed sjukförsäkringsavgiften nedsatts till följd av att den överstigit 2 procent av medlemmens taxerade inkomst (43 §). Avgiftsersättningsbidrag utgår med 10 kr. för varje medlem, som inte påföres sjukvårdsförsäkringsavgift på den grund att hans taxerade inkomst ej uppgått till 1 200 kr. eller att han fyllt 67 år eller uppbär folkpensionsförmån i annan form än ålderspension (44 §).

Den frivilliga försäkringen enligt sjukförsäkringslagen innebär, att sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter inkomst av annat förvärvsarbete än tjänst, genom frivilliga avgifter kan försäkra sig i all-

män sjukkasse för erhållande av visst tillägg till den sjukpenning, som han eller hon äger uppbära på grund av den obligatoriska försäkringen. Detta tillägg får uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass, som medlemmen skulle ha tillhört om årsinkomsten varit inkomst av tjänst (47 § första stycket). Vidare får sådan kvinnlig sjukkassemédlem som avses i 7 § andra stycket utöka sitt försäkringsskydd genom frivilliga avgifter, så att hon erhåller ett sjukpenningtillägg på 1, 2 eller 3 kr. Det sammanlagda sjukpenningbeloppet får dock inte överstiga 6 kr. (47 § andra stycket). Försäkring för sjukpenningtillägg kan tecknas med 3, 18, 33 eller 93 dagars karenstid (47 § tredje stycket). Slutligen kan studerande under vissa förutsättningar teckna frivillig försäkring för erhållande av viss sjukpenning och barntillägg (48 §). Frivillig försäkring får i allmänhet meddelas endast om medlemmen ej fyllt femtiofem år och har god hälsa (49 §).

För den frivilliga försäkringen utgår statsbidrag med 20 procent för sjukpenning och sjukpenningtillägg och med 75 procent för barntillägg åt studerande (53 §).

Åtskilliga stadganden rörande den obligatoriska försäkringen skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse även för den frivilliga försäkringen (54 §).

Enligt lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkasse (nr 774; ändr. 398/55) äger den, som vid utgången av år 1954 var medlem av erkänd sjukkasse för erhållande av sjukpenning men som inte är sjukpenningförsäkrad enligt sjukförsäkringslagen, att för tiden intill utgången av juni 1960 genom frivilliga avgifter försäkra sig för sjukpenning i allmän sjukkasse under vissa angivna förutsättningar (1 §). Anmälan för erhållande av försäkring skall ha gjorts före den 31 juli 1955 eller, såvitt angår den som blivit sjukpenningförsäkrad enligt sjukförsäkringslagen men vars försäkring sedermera upphört, inom två veckor från det beslutet därom delgavs honom. Den frivilliga försäkringen gäller från det medlemmens tidigare sjukpenningförsäkring i erkänd eller allmän sjukkasse upphört att gälla men endast såframt den försäkrade fullgjort sin skyldighet att erlägga avgift även för försäkringen i den erkända sjukkassen. I fråga om rätten till försäkringsförmån anses den nya försäkringen utgöra fortsättning av den tidigare (2 §). Den frivilliga försäkringen skall avse sjukpenning uppgående till 1, 2 eller 3 kr., dock högst det av nämnda belopp som med 50 öre överstiger den sjukpenning, för vilken medlemmen vid utgången av år 1954 i erkänd sjukkasse var försäkrad under de första 90 sjukhjälpdagarna. Å sjukpenningen skall utgivas barntillägg enligt samma regler som i sjukförsäkringslagen. Sjukpenning må utgivas endast vid total förlust av arbetsförmågan. För dag, då den försäkrade åtnjuter sjukhusvård, skall sjukpenning som överstiger

en kr. 50 öre nedsätts till detta belopp. Vid varje sjukdom må sjukpenning utgivas för högst 90 dagar (3 §).

Avgiften för försäkringen utgör tolv gånger sjukpenningens belopp (4 §). Statsbidrag för försäkring enligt 1954 års lag utgår med 20 procent av vad som utgivits i sjukpenning och 75 procent av utgifterna för barntillägg. Kostnaderna för försäkringen skall, i den mån de inte täckes av avgifter, statsbidrag och andra tillgängliga medel, belasta försäkringen för grundsjukpenning i vederbörande kassa (5 §).

I övrigt skall vad som är stadgat i sjukförsäkringslagen rörande frivillig försäkring i tillämpliga delar lända till efter rättelse, dock att karenstiden alltid skall vara tre dagar vid försäkring enligt 1954 års lag (6 §).

Riksförsäkringsanstaltens förslag

Beträffande frågan om sjukpenningförsäkring för ogifta kvinnor, som sammanlever med barn under 16 år, erinrar riksförsäkringsanstalten om att en gift kvinna, som inte sammanlever med sin man, och likaså en frånskild kvinna eller en änka — trots att hon inte har egen arbetsinkomst uppgående till 1 200 kr. — är obligatoriskt sjukpenningförsäkrad, om hon sammanlever med barn under 16 år, som vid tiden för sammanlevnadens hävande respektive äktenskapets upplösning var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken. Riksförsäkringsanstalten framhåller, att en kvinna, vars sammanlevnad med mannen upphört, kan ha hemmavarande barn under 16 år och ändå inte vara sjukpenningförsäkrad enligt vad nu sagts. Detta är t. ex. fallet, om barnet fötts utom äktenskapet efter det sammanlevnaden med mannen upphört eller om barnet efter sagda tidpunkt adopterats eller upptagits såsom fosterbarn av kvinnan.

Riksförsäkringsanstalten har utgått från att dess utredning bör syfta till att ogifta mödrar, som sammanlever med barn under 16 år, beredes ett försäkringsskydd, motsvarande det som i samma situation tillkommer ensamstående kvinnor, som är eller varit gifta. Skyddet bör alltså vara obligatoriskt med möjlighet till viss frivillig påbyggnad. Anstalten har dock även övervägt en lösning, vid vilken skyddet för de ogifta mödrarna helt skulle vara av frivillig natur. Riksförsäkringsanstalten har funnit att, även om en sådan lösning i vissa hänseenden skulle innebära fördelar, den i andra hänseenden skulle vara förenad med sådana nackdelar, att anstalten inte ansett sig böra framlägga något förslag om ett uteslutande frivilligt skydd.

Riksförsäkringsanstalten har sökt utröna, i vilken utsträckning behov kan antagas föreligga av särskilt sjukpenningsskydd för ogifta mödrar. Undersökningen, som inte kunnat utföras enbart med hjälp av sjukkassornas material utan företagits med bistånd jämväl av vederbörande barnavårdsnämnder, har tillgått på så sätt att inom två sjukkasseområden, Stockholms allmänna centralsjukkas och Huddinge allmänna sjukkasas, från bar-

navårdsnämndernas förteckningar över barnavårdsmannaskap, som står under nämndernas tillsyn, inhämtats uppgifter om ogifta kvinnor med barn under 16 år.

I Stockholm valdes de fall, som registrerades hos barnavårdsnämnden därstädes år 1956. Av 2 295 kvinnor som under sagda år införts i nämndens förteckning över barnavårdsmannaskap kunde 566 icke återfinnas i sjuk-kassans medlemsregister. Bland de övriga var 1 620 sjukpenningförsäkrade i sjukkassan, under det att 109 inte var sjukpenningförsäkrade. Bland dessa 109 var en vars barn fyllt 16 år. Vidare hade 13 avförts från barnavårdsnämndens förteckning av olika skäl, såsom adoption av barnet, utflyttning m. m., 13 hade upphört att sammanleva med barnet och 4 hade rätt att vara sjukpenningförsäkrade. Sålunda kvarstod 78 mödrar, som sammanlevde med barn under 16 år utan att för närvarande kunna bli omfattade av sjukpenningförsäkringen i sjukkassan.

Hos barnavårdsnämnden i Huddinge kommun upptog hela förteckningen över barnavårdsmannaskap 85 aktuella fall. 62 av mödrarna var sjukpenningförsäkrade i sjukkassan. Av de återstående 23 hade 3 förvärvsarbete och skulle förmodligen rätteligen vara sjukpenningförsäkrade, under det att 20 för närvarande icke kunde erhålla sådan försäkring.

Undersökningen får enligt riksförsäkringsanstaltens mening anses ge belägg för att de ogifta mödrarna i det övervägande antalet fall redan nu på grund av förvärvsarbete har sjukpenningsskydd. Man torde vidare, säger anstalten, kunna utgå från att en del av de ogifta mödrar, som saknar sådant skydd, inte vill få sitt moderskap registrerat hos sjukkassa och utläsbart genom klassmarkeringen på sjukförsäkringsbeskedet. Antalet fall, där önskan föreligger om skydd i de former som den obligatoriska sjukpenningförsäkringen kan bereda, synes därför vara mycket litet. Om det ändå anses att obligatorisk sjukpenningförsäkring för ogifta mödrar med barn under 16 år bör genomföras, bör enligt anstaltens uppfattning uppgiftsskyldighet föreskrivas för de mödrar, som vid ikraftträdandet skall komma i åtnjutande av skyddet. Det bör ankomma på riksförsäkringsanstalten att meddela närmare föreskrifter härom. Underlåter en sjukkassemédlem att fullgöra sin uppgiftsskyldighet före ikraftträdandet, bör sjukpenningförsäkringen bli gällande först fr. o. m. ingången av månaden närmast efter den, då sjukkassan erhållit vetskap om att medlemmen till följd av lagändringen skall vara sjukpenningförsäkrad.

I fall, då barnet födes eller sammanlevnaden med barnet tager sin början först efter ikraftträdandet, kommer det enligt riksförsäkringsanstalten att bereda sjukkassan vissa svårigheter att få vetskap om att medlemmen skall vara sjukpenningförsäkrad. Då det gäller tillämpningen av de nu gällande bestämmelserna för kvinnor, som är eller varit gifta, får sjukkassan alltid från vederbörande myndighet uppgift om att äktenskapet upplösts eller att sammanlevnaden med maken eljest upphört. Kassen har därefter endast att

utröna, huruvida medlemmen, om hon inte har årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 200 kr., sammanlever med barn, som avses i bestämmelserna. När en ogift kvinna föder barn, får sjukkassan kännedom härom i samband med handläggningen av frågan om moderskapshjälp. I de undantagsfall, då framställning om sådan hjälp ej ingives, får kassan inte någon uppgift om barnsörden. Måhända bör detta föranleda, att vid utvidgning av sjukpenningsskyddet till att omfatta även ogifta mödrar visst samarbete med vederbörande barnavårdsnämnd kommer till stånd.

En förutsättning för att ogift moder skall erhålla sjukpenningsskydd, varom här är fråga, bör enligt riksförsäkringsanstaltens mening vara, att barnet är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne.

Riksförsäkringsanstalten finner uppenbart att, om den ifrågasatta utvidgningen av sjukpenningförsäkringen genomföres, även gift eller frånskild kvinna bör erhålla sjukpenningsskydd vid sammanlevnad med barn under 16 år, som är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne, oavsett om barnet vid tiden för upphörande av sammanlevnad med make var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller maken. Detta innebär en viss utvidgning av det nu gällande skyddet för ifrågavarande kvinnor.

Slutligen förklarar riksförsäkringsanstalten, att den ifrågasatta utvidgningen av sjukpenningförsäkringen torde medföra så förhållandevis obetydlig ökning av de årliga kostnaderna för försäkringen, att denna ökning icke kräver särskilt beaktande i anslagshänseende.

Vad angår frågan om möjlighet för sjukkassa att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade i fall, då denne är hemfallen åt alkoholmissbruk, omnämner riksförsäkringsanstalten inledningsvis, att de allmänna sjukkassorna numera i praktiskt taget samtliga fall, då vård i anledning av alkoholism meddelas, utger ersättning såsom vid sjukdom. Enligt sjukförsäkringslagen utgår ej sjukpenning under tid, då försäkrad vårdas på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. I övriga fall — exempelvis när vården sker på enskild vårdanstalt, sjukhus, konvalescenthem eller inom ramen för den öppna vården — föreligger däremot regelmässigt rätt till bl. a. sjukpenning (hempening) jämte barntilllägg. Likaledes utgår dylik sjukhjälp till den, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, för tid, då han är sjukskriven av annan orsak än alkoholsjukdomen.

Avsaknaden i sjukförsäkringslagen av regler, som ger sjukkassorna möjlighet att utan medgivande av den försäkrade utbetala sjukpenning till annan än denne, har enligt riksförsäkringsanstalten blivit ett allvarligt och svårbemästrat problem för kassorna. Från deras sida ävensom från nykterhetsvårds- och socialvårdshåll har gång efter annan riktats kritik mot att försäkrad, som är alkoholmissbrukare, själv får uppbära och omhänderha sjukpenningen. Det har därvid påtalats, att sjukpenningen ofta inte använ-

des till avsett ändamål, dvs. till den försäkrades eller dennes familjs uppehälle, utan går till inköp av spritdrycker, varigenom alkoholsjukdomen ytterligare förvärras och tillfrisknandet fördröjes. Inom kassorna har man, anför riks försäkringsanstalten, i viss utsträckning sökt komma till rätta med problemet genom att nedsätta eller helt indraga sjukpenningen under åberopande av 27 § första stycket b) eller c) sjukförsäkringslagen, som innehåller bestämmelser om rätt till dylik åtgärd då försäkrad vägrar att underkasta sig föreskriven läkarundersökning eller sjukhusvård eller om han gör sig skyldig till grov ovarsamhet ur hälsosynpunkt. När besvär häröver anförts hos riks försäkringsanstalten, har anstalten emellertid som regel funnit sådana förhållanden föreligga, att stadgandena i fråga ej varit tillämpliga. Det ligger för övrigt i sakens natur, att man ej genom nedsättning eller indragning av sjukpenningen kan skapa någon tillfredsställande lösning på hithörande problem.

Under de år sjukförsäkringslagen varit i kraft har riks försäkringsanstalten styrkts i sin uppfattning, att i fall varom här är fråga ett starkt behov föreligger av att kunna utbetala sjukpenning till någon myndighet eller lämplig person i stället för till den sjuke. Föreskrift synes därför enligt anstalten böra införas i sjukförsäkringslagen i syfte att bereda de allmänna sjuk kassorna sådan möjlighet.

Riks försäkringsanstalten erinrar om att det inom den övriga socialförsäkringslagstiftningen på sina håll förekommer vissa bestämmelser i ämnet. Enligt 37 § lagen om yrkesskadeförsäkring och 10 § militärsättningsförordningen må sålunda, om anledning föreligger härtill, i stället för sjukpenning eller livränta eller del därav, ersättning i naturaförmåner kunna beredas den, som är hemfallen åt dryckenskap. Vidare föreskrives i 38 § 3 mom. tredje stycket lagen om folkpensionering, att pensionsstyrelsen på framställning av nykterhetsnämnd äger förordna, att folkpension skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade, då denne är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk.

Innan närmare erfarenhet vunnits, bör enligt riks försäkringsanstalten föreskriften i sjukförsäkringslagen utformas restriktivt, så att möjligheten att förordna om utgivande av sjukpenning till annan än den sjuke blir av viss begränsad omfattning. Möjlighet som nyss sagts bör i alla händelser ej föreligga i andra fall än då fråga är om alkoholmissbruk, som avses i 1 § lagen om nykterhetsvård. Enligt sagda paragraf föreligger alkoholmissbruk då någon, ej blott tillfälligt, använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. Är alkoholmissbruket så uttalat eller eljest av sådan beskaffenhet, att vederbörande är att anse såsom hemfallen åt alkoholmissbruk, kan han jämlikt 15 § nykterhetsvårdslagen ställas under övervakning, därest han till följd av sitt missbruk befinnes uppfylla någon i paragrafen särskilt angiven kvalifikation, exempelvis är farlig för annans personliga säkerhet och hälsa eller utsätter någon, mot vilken försörjnings-

skyldighet föreligger, för nöd eller uppenbar vanvård. Alkoholmissbrukare som sist sagts kan därtill i vissa fall bli föremål för tvångsintagning på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Den tidigare lagstiftningen på området — 1931 års alkoholistlag — omfattade endast sådana fall av alkoholmissbruk, som anges i den nu gällande lagens 15 §.

Riksförsäkringsanstalten anför vidare, att i fråga om begreppet »hemfallen åt alkoholmissbruk» i 38 § 3 mom. tredje stycket folkpensioneringslagen departementschefen under förarbetena till nämnda lag uttalade, att vägledande för tolkningen av detta begrepp borde vara tillämpningen av alkoholistlagen. Ifrågavarande föreskrift har ej undergått någon ändring efter nykterhetsvårdslagens ikraftträdande. Från socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för nykterhetsnämnderna, har riksförsäkringsanstalten under hand inhämtat, att framställning till pensionsstyrelsen från nykterhetsnämnds sida i praktiken förekommit huvudsakligen i fall, som avses i 15 § nykterhetsvårdslagen. Av nykterhetsnämndernas total Klientel för år 1958, omkring 46 000 personer, hade ca 19 000 utgjorts av personer, som avses i 15 §.

Riksförsäkringsanstalten föreslår, att möjligheten att förordna om utgåvande av sjukpenning till annan än den sjuke, liksom i folkpensioneringslagen, begränsas till fall, då den sjuke är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk. Enligt anstaltens mening torde en sålunda utformad föreskrift för sin tillämpning icke ovillkorligen kräva förhandenvaron av sådan i 15 § nykterhetsvårdslagen särskilt angiven kvalifikation, som är förutsättning för tvångsingripande från nykterhetsnämndens sida.

Beträffande frågan, vem som skall äga befogenhet att meddela förordnande om utbetalning av sjukpenning till annan än den sjuke, finner riksförsäkringsanstalten det uppenbart, att beslut härom skall ankomma på allmän sjukförsäkring och ej på anstalten. En centralisering av beslutanderätten till anstalten skulle icke möjliggöra ett tillräckligt snabbt ingripande mot den sjukpenningberättigade alkoholmissbrukaren. Med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet i tillämpningen föreslår anstalten, att beslutanderätten skall ankomma på centralsjukförsäkring.

I analogi med vad som gäller inom folkpensioneringen finner riksförsäkringsanstalten, att ingripande mot sjukpenningberättigad alkoholmissbrukare bör medgivas endast på framställning av nykterhetsnämnd. Av bestämmelserna i 8 § nykterhetsvårdslagen kan emellertid utläsas, att åtgärd som ankommer på nykterhetsnämnd — bortsett från vissa enstaka undantagsfall — kan beslutas endast av nämnden som sådan vid dess sammanträden. Eftersom nykterhetsnämnd enligt uppgift sammanträder i regel högst en gång varje månad och frågan om framställning till sjukförsäkring ofta torde bli av brådskande natur, föreslår riksförsäkringsanstalten, att även nykterhetsnämnds ordförande skall kunna göra framställning om utbetalning av sjukpenning till annan än den sjuke. Anstalten anser, att ett ge-

nomförande av anstaltens förslag i denna del kan ske utan att ändring vidtages i 8 § nykterhetsvårdslagen.

Enligt 38 § 3 mom. tredje stycket folkpensioneringslagen skall folkpension, i stället för till den pensionsberättigade, kunna utbetalas till kommunal myndighet eller till den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Det samma bör enligt riksförsäkringsanstaltens förslag gälla beträffande sjukpenning.

För att den ifrågasatta föreskriften skall få avsedd verkan anser anstalten det nödvändigt, att ett effektivt samarbete kommer till stånd mellan sjukkassor och nykterhetsnämnder, men finner att några särskilda föreskrifter angående sättet för detta samarbete tills vidare ej bör meddelas.

Framställning från nykterhetsnämnd eller dess ordförande bör enligt riksförsäkringsanstalten vara åtföljd av en kortfattad motivering för åtgärden. För att sjukpenningberättigad alkoholmissbrukare så snabbt som möjligt skall kunna förhindras att själv uttaga sjukpenningen, bör sjukkassa, när vederbörlig framställning inkommit till kassan, äga innehålla sjukpenning i avvaktan på beslut i anledning av framställningen. Riksförsäkringsanstalten anser det vara tillfyllest att anstalten meddelar föreskrifter rörande sådant innehållande.

Giltighetstiden för sjukkassas beslut att utgiva sjukpenning till annan än den sjuke bör enligt riksförsäkringsanstaltens mening bedömas från fall till fall. I allmänhet torde förordnandet böra gälla tills vidare, intill dess anledning till omprövning av beslutet uppkommer, exempelvis till följd av begäran från nykterhetsnämnd eller den sjuke själv. Om behov därav visar sig påkallat, synes anstalten böra utfärda föreskrifter även i detta avseende.

Riksförsäkringsanstaltens utredning utmynnar i ett förslag att till 27 § sjukförsäkringslagen fogas ett nytt stycke, enligt vilket centralsjukkassa på framställning av nykterhetsnämnd eller dess ordförande äger förordna, att sjukpenning jämte barntillägg, tillkommande den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk, skall utbetalas till kommunal myndighet eller den sjukes make eller annan person att användas till den sjukes eller hans familjs uppehälle.

Vidare föreslår anstalten, att en motsvarande föreskrift införes i 37 § yrkesskadeförsäkringslagen och 10 § militärsättningsförordningen, därvid de nuvarande bestämmelserna i ämnet, vilka enligt vad anstalten anför är otidsenliga och praktiskt taget aldrig tillämpas, föreslås skola utgå ur dessa paragrafer.

Beträffande slutligen lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa framhåller riksförsäkringsanstalten, att försäkring enligt denna lag inte gäller för längre tid än till utgången

av juni 1960, varför det är nödvändigt att ta ställning till frågan om eventuell fortsatt försäkring enligt lagen. Anstalten påpekar, att lagen tillkom för att övergångsvis bereda tillfälle för dem, som vid utgången av december 1954 var sjukpenningförsäkrade i erkänd sjukkasse men som inte är sjukpenningförsäkrade enligt lagen om allmän sjukförsäkring, att genom frivilliga avgifter försäkra sig för sjukpenning. Denna möjlighet står öppen icke endast för dem, som aldrig blivit sjukpenningförsäkrade enligt sjukförsäkringslagen, utan även för dem, som under någon tid varit sjukpenningförsäkrade enligt sistnämnda lag men vilkas försäkring upphört. I fråga om rätten till försäkringsförmån anses den frivilliga försäkringen utgöra fortsättning av den försäkrades tidigare sjukpenningförsäkring.

Enligt statistiska uppgifter, som lämnas av riksförsäkringsanstalten, var den 1 november 1955 98 081 personer sjukpenningförsäkrade enligt 1954 års lag, under det att motsvarande siffra vid utgången av år 1958 var 92 409. Beträffande 1959 föreligger ännu icke några liknande uppgifter. Totalt har antalet försäkrade således under tiden november 1955—1958 minskat med 5 672. En uppdelning efter de försäkrades ålder vid de båda ifrågavarande tidpunkterna visar, att minskning skett inom åldersgrupper under 70 år, medan de äldres antal ökat. Drygt 90 procent av de försäkrade var vid utgången av år 1958 sextio år eller mer. De enligt 1954 års lag försäkrade var vid 1958 års utgång i genomsnitt tillförsäkrade en sjukpenning av, männen 2 kr. 53 öre och kvinnorna 2 kr. 8 öre. Statsbidraget för försäkringen uppgick för år 1958 till ungefär 560 000 kr.

Riksförsäkringsanstalten anför vidare att de, som utnyttjat sin rätt att enligt 1954 års lag få en viss sjukpenningförsäkring, redan före den allmänna sjukförsäkringens genomförande varit angelägna om ett sådant skydd — kanske just med tanke på ålderdomen, då hälsotillståndet oftast blir försämrat. De flesta av dem är i hög ålder och kan därför knappast på annat håll få en motsvarande försäkring. Med hänsyn härtill synes det vara otillfredsställande, att de skall frånhändas sitt en gång förvärvade försäkringsskydd. Anstalten finner därför, att möjlighet bör beredas dem, som vid utgången av juni månad 1960 är försäkrade enligt 1954 års lag, att för tid därefter bibehålla försäkringen oförändrad.

Däremot föreligger enligt anstaltens uppfattning inte lika starka skäl för att rätten till nyinträde i försäkringen skall bibehållas för tid efter utgången av juni 1960. Lagen är att betrakta som en övergångsanordning för dem, som var sjukpenningförsäkrade i erkänd sjukkasse. Den delaktighet i den erkända sjukkassans av allmän sjukkasse övertagna tillgångar, vilken dessa medlemmar kunde anse sig ha, torde ha utgjort grunden för övergångsanordningen. Ju längre tid berörda medlemmars önskan om försäkringsskydd blivit tillgodosedd i den allmänna sjukförsäkringen, desto mindre berättigade torde sådana synpunkter ha blivit. Beträffande dem, som är sjukpenningförsäkrade enligt lagen om allmän sjukförsäkring ännu fem och

2* — *Bihang till riksdagens protokoll 1960. 1 saml. Nr 137*

ett halvt år efter lagens ikraftträdande, synes därför icke någon hänsyn till deras tidigare försäkring i erkänd sjukbuss vara påkallad. Anstalten finner därför ej skäl föreslå, att nya försäkringar enligt 1954 års lag skall få tecknas efter utgången av juni 1960.

Riksförsäkringsanstalten uppger slutligen, att anstalten i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår inte räknat med något statsbidrag i anledning av 1954 års lag. Ett genomförande av det angivna förslaget torde under sagda budgetår komma att föranleda utgivande av statsbidrag med ungefär 0,5 milj. kr. Detta belopp synes enligt anstalten kunna inrymmas inom den marginal, varmed anslaget »Bidrag till sjukbussar m. m.» är beräknat i statsverkspropositionen för budgetåret 1960/61.

Remissyttranden

Över förslaget om införande av sjukpenningförsäkring för ogifta kvinnor, som sammanlever med barn under 16 år, har yttrande inhämtats från statskontoret, socialstyrelsen och Svenska sjukbussförbundet.

Förslaget tillstyrkes av *socialstyrelsen* och *Svenska sjukbussförbundet*. Enligt socialstyrelsens uppfattning är det — oavsett behovets omfattning — oriktigt att i förevarande avseende göra skillnad mellan ogifta mödrar och fränskilda kvinnor respektive änkor.

Statskontoret uttalar till en början, att den av riksförsäkringsanstalten gjorda undersökningen får anses ge belägg för att de ogifta mödrarna i övervägande antalet fall redan nu äger sjukpenningsskydd. Antalet ej försäkringspliktiga fall, där önskan föreligger om skydd i de former, som den obligatoriska sjukpenningförsäkringen kan bereda, bedömes av anstalten vara mycket litet. Detta ger enligt statskontorets mening anledning ifrågasätta om tillräckliga skäl finns för att öppna särskild möjlighet till dylik försäkring för ogifta mödrar. Det sannolika förhållandet att många ogifta mödrar inte önskar få sitt moderskap registrerat hos sjukbuss — en omständighet vid vilken enligt statskontorets mening bör fästas största avseende — talar för att det avsedda försäkringsskyddet bör vara av frivillig natur. Därigenom undvikes också de svårigheter med hänsyn till gällande sekretessbestämmelser, som sjukbussorna vid en obligatorisk försäkringsform kan komma att möta, när det gäller att få kännedom om att ogift medlem även skall vara sjukpenningförsäkrad. Statskontoret förordar därför en frivillig försäkringsform.

Beträffande förslaget om befogenhet för sjukbuss att utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade i fall, då denne är hemfallen åt alkoholmissbruk, har efter remissyttrande avgivits av statskontoret, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Kronobergs, Värmlands

och Norrbottens län, nykterhetsvårdsutredningen, Svenska sjukkassee förbundet, Svenska nykterhetsvårdsförbundet och Socialförsäkringsbolagens förening.

Samtliga remissorgan har i princip tillstyrkt förslaget eller lämnat det samma utan erinran. Behovet av reformen har kraftigt understrukits från så gott som alla håll. Viss kritik har däremot i ett par avseenden riktats mot den närmare utformningen av riksförsäkringsanstaltens förslag.

Förslaget att framställning till sjukkassan om utbetalning till annan än den sjuke skall få göras även av nykterhetsnämndens ordförande tillstyrkes av *socialstyrelsen* med hänsyn bl. a. till att ett snabbt ingripande ofta torde vara nödvändigt. Styrelsen framhåller emellertid, att den föreslagna reformen otvivelaktigt innebär en väsentlig begränsning i den försäkrades handlingsfrihet och anser det därför lämpligt med ett stadgande om att en framställning från nykterhetsnämndens ordförande skall godkännas av nykterhetsnämnden på dess nästkommande sammanträde. Om nämnden skulle vara av annan uppfattning än ordföranden, bör meddelande härom omedelbart tillställas sjukkassan. Kassan bör emellertid fatta beslut utan att avvakta nämndens ställningstagande. På liknande sätt uttalar sig *Svenska nykterhetsvårdsförbundet*.

Från *överståthållarämbetets* sida ifrågasättes, huruvida ett så kraftigt ingrepp i den sjukförsäkrades intresse, som reformen innebär, bör ske utan att nykterhetsnämnden tagit ställning till saken. Ämbetet hänvisar till att en så naturlig åtgärd som att avstänga en alkoholmissbrukare från spritinköp kan beslutas av kommunal nykterhetsnämnd först efter bemyndigande av länsnykterhetsnämnd. Om dock intresset av snabb handläggning, vilket kunde anses mer uttalat beträffande sjukpenning än när det gäller folkpension, skulle anses kräva att även nykterhetsnämndens ordförande får rätt att göra framställning, är det emellertid enligt ämbetets uppfattning nödvändigt att ett tillägg härom göres i 8 § nykterhetsvårdslagen.

Sistnämnda uppfattning delas av *nykterhetsvårdsutredningen*, som emellertid anser att bestämda principiella skäl talar mot att befogenhet införes för nykterhetsnämndens ordförande att göra framställning till sjukkassa i nu ifrågavarande ärenden. Angående behovet av den föreslagna befogenheten för ordföranden anmärker utredningen, att nykterhetsnämndernas befattning med ej sällan brådskande vårdärenden måste förutsätta, att nämndens arbetsformer erbjuder möjligheter till snabba beslut. Med hänsyn till att nykterhetsnämnderna företer betydande inbördes olikheter i fråga om organisation och arbetssätt är det emellertid vanskligt att generellt bedöma i vad mån nu tillämplad ordning för beslut i nykterhetsnämndsärenden skulle vara ägnad att försvåra en snabb handläggning av här ifrågavarande slag av ärenden. Framställning till sjukkassa torde enligt utredningens åsikt i regel ej få karaktären av fristående åtgärd utan snarare framstå som ett led i nämndens på stadganden i nykterhetsvårdslagen grundade strävanden

att till ett nyktert liv återföra en åt alkoholmissbruk hemfallen person. Att härvid initiativet till en åtgärd av så pass ingripande art som den, varom här är fråga, skulle kunna beslutas i annan ordning än den nykterhetsnämnd i allmänhet har att iakttaga, t. ex. vid beslut angående övervakning och lydadsföreskrift, finner utredningen inte tillfredsställande.

Angående riks försäkringsanstaltens förslag att det ifrågasatta stadgandet skall kunna tillämpas, då den försäkrade är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk anför *länsstyrelsen i Kronobergs län*, att uttrycket »nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk» är vagt och kan medföra svårigheter vid tillämpningen. Den föreslagna befogenheten bör enligt länsstyrelsen inskränkas till att avse sjuka, som är hemfallna åt alkoholmissbruk. Samma uppfattning kommer till uttryck i *nykterhetsvårdsutredningens* yttrande. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* ifrågasätter — med hänsyn till att den föreslagna åtgärden kan utgöra ett allvarligt ingrepp i den sjukas rätt att råda över sin egendom — om inte vissa garantier mot en alltför fri tillämpning av bestämmelsen bör tillskapas, förslagsvis genom att hänvisning sker till 15 § nykterhetsvårdslagen.

Enligt *Svenska nykterhetsvårdsförbundet* kan uttrycket »nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk» möjligen föranleda tveksamhet, huruvida stadgandet kan komma att ge utrymme för en alltför vidsträckt tillämpning. Förbundet vill för sin del förutsätta, att uttrycket avser att ge möjlighet till förordnande i sådant fall, där vederbörande är föremål för aktuell åtgärd inom nykterhetsvården men där den formella prövningen av frågan om hemfallenhet åt alkoholmissbruk kan ligga något tillbaka i tiden. Under sådana förutsättningar synes enligt förbundet intet vara att erinra mot formuleringen i riks försäkringsanstaltens förslag.

Frågan om giltighetstiden för de beslut, som avses med förslaget, behandlas av *socialstyrelsen*, som inte har något att erinra mot att förordnandet gäller tills vidare, intill dess anledning till omprövning av beslutet uppkommer. Styrelsen anför, att bestämmelsen väl i själva verket närmast torde taga sikte på alkoholmissbrukare, som först på lång sikt kan antagas upphöra med missbruket. Enligt *nykterhetsvårdsutredningen* ger vad riks försäkringsanstalten anfört i fråga om giltighetstidens längd inte anledning till erinran. Utredningen betonar dock, att förordnandet i allmänhet inte bör ha karaktären av en långtidsverkande spärr, som kvarstår efter den försäkrades friskskrivning och automatiskt träder i funktion vid förnyad sjukankmälning, utan bör anpassas efter den försäkrades aktuella situation i nykterhetsavseende och eljest. Vidare understryker utredningen vad riks försäkringsanstalten anfört angående önskemålet om en smidig samverkan mellan sjukkassa och nykterhetsnämnd.

Svenska nykterhetsvårdsförbundet uttalar som sin uppfattning att förordnandet bör tidsbegränsas till ett år och att det därefter skall kunna förnyas, om skäl därtill föreligger.

Vad slutligen gäller förslaget rörande lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa har efter remiss yttrandet avgivits av statskontoret, socialstyrelsen och Svenska sjukkassebörbundet.

Riksförsäkringsanstaltens förslag, att de som vid utgången av juni månad 1960 är försäkrade enligt 1954 års lag skall få bibehålla sitt försäkringsskydd även framdeles medan däremot någon nyteckning inte skall få ske efter nämnda tidpunkt, lämnas utan erinran av *statskontoret* och tillstyrkes av *Svenska sjukkassebörbundet*.

Socialstyrelsen anför, att riksförsäkringsanstaltens förslag bland annat innebär, att de kvinnor som blir sjukpenningförsäkrade utan att ha föreskriven inkomst mister den möjlighet som de nu har att erhålla frivillig försäkring, då de blir ålderspensionärer och sjukpenningen upphör att utgå. Med hänsyn härtill förordar styrelsen, att möjligheten till nyinträde i försäkringen bibehålles tills vidare under ytterligare en femårsperiod.

Departementschefen

Vid anmälan i statsrådet den 5 februari 1960 av fråga om förbättrade folkpensionsförmåner (prop. 1960: 75) berörde jag spørsmålet om den allmänna översyn av sjukförsäkringslagen, som ansetts böra komma till stånd sedan en viss tids erfarenhet av lagens verkningar vunnits. Jag framhöll, att den fortsatta pensionsreformen gör det möjligt att pröva samordningsfrågorna inom socialförsäkringen i sin helhet och att sjukförsäkringens ersättningsregler därvid kommer att beröras i mycket väsentliga avseenden. Vidare yttrade jag, att formerna för utredningsarbetet på de avsnitt av sjukförsäkringen, som inte kommer att behandlas i det nyssnämnda sammanhanget, får anpassas till kravet på effektivitet i den utredningsverksamhet, som bedrivs med sikte på att lösa de mest brådskande samordningsproblemen inom socialförsäkringen till dess de allmänna tilläggspensionerna börjar utges år 1963.

I avvaktan på att sjukförsäkringsfrågorna på sätt nu nämnts blir föremål för överväganden i ett större sammanhang bör givetvis några mera genomgripande ändringar i lagstiftningen på detta område inte genomföras. Detta hindrar dock inte, att i likhet med vad som skett under tidigare år vissa begränsade spørsmål, som lämpligen kan lösas särskilt, upptages till prövning redan nu.

Till de ämnen, som skulle kunna komma i fråga för en särbehandling, hör läkemedelsrabatteringen. Utredningen om läkemedelsrabatteringen har i december 1959 avgivit betänkande med förslag till nya regler om läkemedelsförmånerna (SOU 1959: 43). Emellertid har utredningens förslag vid remissförfarandet rönt så allvarliga invändningar, att jag inte är beredd att

utan ytterligare ingående överväganden framlägga något förslag i ämnet. Förslag kan därför i varje fall inte framläggas för 1960 års värriksdag.

En av de frågor, som nu bör upptagas till prövning, avser sjukpenningförsäkring för ogifta kvinnor, som sammanlever med barn under 16 år. Alla svenska medborgare över 16 år är, med få undantag, medlemmar i allmän sjukkasse. Med detta medlemskap följer automatiskt, att sjukkassemedlemmen är sjukvårdsförsäkrad, dvs. vid sjukdom får ersättning för läkarvård och sjukhusvård och i samband därmed företagna resor ävensom rätt till kostnadsfria eller rabatterade läkemedel. Sjukvårdsförsäkringen gäller även för den försäkrades barn under 16 år. Med egna barn likställes i detta sammanhang adoptivbarn och fosterbarn och dessutom barn, adoptivbarn och fosterbarn till den försäkrades make. Barn i äktenskap blir i regel sjukvårdsförsäkrat på grund av faderns försäkring och barn utom äktenskap på grund av moderns.

En sjukkassemedlem är vidare obligatoriskt försäkrad för grundsjukpenning uppgående till 3 kr. om dagen, om hans eller hennes årsinkomst av förvärvsarbete uppgår till minst 1 200 kr. Löntagare, vilkas årsinkomst av tjänst uppgår till minst 1 800 kr., är dessutom försäkrade för tilläggsjukpenning, som efter inkomstens storlek varierar från 1 till 17 kr. per dag. Både grundsjukpenningen och tilläggsjukpenningen är avsedda att vara en direkt ersättning för den på grund av sjukdomen uteblivna arbetsinkomsten. Emellertid gäller för en stor grupp av kvinnliga sjukkassemedlemmar ett undantag från denna regel. På grund av de särskilda bestämmelserna om den s. k. hemmafruförsäkringen är de flesta gifta och många förut gifta kvinnor obligatoriskt försäkrade för grundsjukpenning, fastän de inte har inkomst av förvärvsarbete. Förutsättningen är antingen att kvinnan är gift och sammanlever med mannen eller också att hon — sedan mannen avlidit eller sammanlevnaden med honom upphört efter hemskillnad, äktenskapskillnad eller på annat sätt — sammanlever med barn under 16 år, som vid tiden för sammanlevnadens upphörande var sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller mannen. Ursprungligen omfattade hemmafruförsäkringen endast gifta kvinnor, som sammanlever med mannen. Genom en lagändring år 1955, som trädde i kraft den 1 januari 1956, infördes de nu gällande bestämmelserna, vilka alltså innebär, att en hemmafru, vars sammanlevnad med maken upphört, får kvarstå i försäkringen, så länge hon sammanlever med barn under 16 år.

Tillhörigheten till hemmafruförsäkringen innebär vidare rätt att enligt sjukförsäkringslagen genom frivilliga avgifter försäkra sig för ett s. k. sjukpenningtillägg, uppgående till 1, 2 eller 3 kr. om dagen.

Det förslag till lagändring, som riksförsäkringsanstalten framlagt, innebär i huvudsak, att hemmafruförsäkringen utsträcker till att gälla även ogift kvinna, som sammanlever med barn under 16 år, vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne. Socialstyrelsen och Svenska sjukkasseförbundet

det har tillstyrkt riksförsäkringsanstaltens förslag om obligatorisk tillhörighet till sjukpenningförsäkringen, medan statskontoret förordat en helt frivillig försäkring inom sjukförsäkringslagens ram. En separat frivillig försäkring kan för närvarande förekomma endast för studerande. Som skäl för sin ståndpunkt har statskontoret anfört bl. a., att behovet av försäkringskydd är mycket ringa och att kvinnorna själva många gånger sannolikt inte vill få sitt moderskap registrerat.

Det förhåller sig säkerligen så att det övervägande antalet ogifta mödrar har en årlig inkomst av förvärvsarbete överstigande 1 200 kr. och för dessa är den föreslagna lagändringen inte av intresse. Det finnes dock fall där de ogifta mödrarna saknar inkomst av förvärvsarbete och därför har samma behov av sjukpenningförsäkring som övriga ensamstående mödrar, vilka arbetar inom hemmet. Det naturligaste synes mig därvid vara, att helt jämställa de ogifta mödrarna med de kategorier av ensamstående mödrar, som nu tillhör hemmafruförsäkringen. Jag vill därför föreslå, att obligatorisk sjukpenningförsäkring införes även för ogift kvinna, som sammanlever med barn under 16 år, vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne. Med hänsyn till att det här uteslutande är fråga om kvinnor, som sammanlever med sina barn, tror jag man vågar utgå från att det inte har någon större betydelse för dem, att de får sitt moderskap registrerat hos sjukkassan. Av sjukförsäkringsbeskedet framgår för övrigt endast, att kvinnan är placerad i sjukpenningklass 1 H (dvs. hemmafruförsäkring).

I detta sammanhang synes det lämpligt att något beröra den av riksförsäkringsanstalten diskuterade frågan hur sjukkassorna skall få kännedom om de nu aktuella fallen. Då hemmafruförsäkringen utvidgades genom 1955 års lagstiftning, stadgades i övergångsbestämmelserna, att de kvinnor, som skulle komma att omfattas av försäkringen enligt lagens nya lydelse, hade att före utgången av år 1955 lämna sjukkassan erforderliga uppgifter för tillämpning av lagen i dess nya lydelse. För medlem, som underlät att lämna dylika uppgifter, blev försäkringen gällande först fr. o. m. ingången av månaden närmast efter den då kassan erhållit vetskap om att medlemmen skulle vara sjukpenningförsäkrad enligt de nya reglerna. Motsvarande bör lämpligen gälla vid den utvidgning av området för sjukpenningförsäkringen, som jag nu föreslår.

Efter lagens ikraftträdande är en sjukkassemédlem, som skall vara obligatoriskt sjukpenningförsäkrad enligt förslaget, jämlikt sjukförsäkringslagens allmänna bestämmelser om upplysningsplikt skyldig att lämna uppgifter till ledning för sin sjukpenningförsäkring. Det är att märka, att i de flesta fall varom nu är fråga någon avgift till sjukpenningförsäkringen inte kommer att kunna uttagas, eftersom kvinnans arbetsinkomst inte uppgår till 1 200 kr. Underlåtenhet att lämna erforderliga uppgifter resulterar därför endast i att förmånen uteblir. Enligt vad erfarenheten utvisar begär huvudparten av de ogifta mödrarna moderskapshjälp och sjukkassan har

då möjlighet att få kännedom om nytillkommande fall där försäkringsplikt föreligger. Det torde inte behöva krävas att sjukkassan i övrigt lägger ned något omfattande arbete för att utröna förekomsten av fall, där ogift moder sammanlever med barn under 16 år.

Slutligen vill jag i likhet med riksförsäkringsanstalten förorda, att den nya bestämmelsen ges sådan avfattning, att hemmafruförsäkringen kommer att omfatta även de fall då gifta kvinnor, vilka ej sammanbor med mannen, samt frånskilda kvinnor och änkor sammanlever med barn, som efter det sammanlevnaden med mannen upphört fötts utom äktenskap eller adopterats eller upptagits såsom fosterbarn av kvinnan.

Tillhörigheten till hemmafruförsäkringen innebär möjlighet att genom frivilliga avgifter försäkra sig för ytterligare högst 3 kr., dvs. hemmafruarna kan få en sammanlagd sjukpenning om högst 6 kr. Även hemmafruar — och jämställda kategorier ensamstående kvinnor — med inkomst av förvärvsarbete, uppgående till 1 200 kr. eller mer, vilka således är obligatoriskt sjukpenningförsäkrade på grund av sin egen arbetsförtjänst, men som inte på grund av den obligatoriska försäkringen kommer upp till en sjukpenning av 6 kr., kan begagna sig av den frivilliga försäkringen på så sätt att de erhåller en sammanlagd sjukpenning av nämnda storlek.

Det har i skilda sammanhang framkommit önskemål om en höjning av det frivilliga sjukpenningtillägget, så att de hemmafruar som anser sig ha behov därav skulle kunna bygga på sitt obligatoriska försäkringsskydd med högre belopp än för närvarande är möjligt. I samband med införandet av det nu gällande sjukpenningtillägget om 3 kr. uttalades viss oro för missbruk av denna frivilliga försäkring och även för att den skulle locka till sig ett mindre önskvärt försäkringsbestånd.

Efter vad som framkommit vid en genomgång av riksförsäkringsanstaltens siffermaterial har sådana farhågor inte besannats. Det är numera omkring 140 000 kvinnor eller drygt 10 procent av hemmafruarna, som utnyttjat möjligheten till frivillig försäkring, och av dem har det övervägande antalet försäkrat sig för maximibeloppet. Antalet sjukdagar för dessa kvinnor är i stort sett detsamma som för förvärvsarbetande kvinnor. På grund av det nu anförda synes man inte behöva hysa några betänkligheter mot en höjning av det frivilliga sjukpenningtillägget. Då en sådan höjning av andra skäl framstår såsom synnerligen önskvärd, vill jag i detta sammanhang föreslå, att tilläggets maximum höjes till 5 kr. Härav följer, att även hemmafruar med inkomst av förvärvsarbete uppgående till 1 200 kr. eller mer med tillämpning av den frivilliga försäkringen kan i mån av behov höja sitt försäkringsskydd till sammanlagt högst 8 kr.

Mitt förslag i det föregående om de ogifta mödrarna medför, att även dessa kan försäkra sig för sjukpenningtillägg.

Därjämte föreslås ett övergångsstadgande om dispens från de för den fri-

villiga försäkringen i 49 § sjukförsäkringslagen stadgade ålders- och hälsovillkoren för dem som omedelbart före ikraftträdandet var försäkrade för sjukpenningtillägg och som inom viss tid anmäler att de önskar övergå till högre sjukpenningtillägg. Framställningen härom torde böra göras inom sex månader från ikraftträdandet. Den föreslagna bestämmelsen överensstämmer med vad som tidigare föreskrivits vid en likartad lagändring.

Redan i samband med genomförandet av sjukförsäkringslagen var frågan om möjlighet att i fall av alkoholmissbruk utbetala sjukpenning till annan än den försäkrade aktuell och den har även därefter varit föremål för uppmärksamhet.

Enligt sjukförsäkringslagen utgår inte sjukpenning till en försäkrad, som är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Vid vård på enskild vårdanstalt, sjukhus eller konvalescenthem och vid öppen vård föreligger däremot rätt till sjukpenning och i förekommande fall barntillägg. Sådan sjukhjälp utgår givetvis också till en alkoholmissbrukare, som är sjukskriven av annan orsak än alkoholmissbruket.

I den utredning, som riksförsäkringsanstalten företagit på mitt uppdrag, har understrukits de olägenheter, som följer av att sjuk-kassorna i fall som nyss nämnts saknar möjlighet att utbetala sjukpenning till annan än den sjuke. Anstalten har framhållit, att folkpensioneringslagen innehåller en bestämmelse av innebörd att pensionsstyrelsen på framställning av nykterhetsnämnd kan förordna att pension till den, som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk, skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den berättigades eller hans familjs uppehälle. Vidare har anstalten pekat på att yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen innehåller vissa bestämmelser med motsvarande syfte. Dessa bestämmelser är något annorlunda konstruerade och medger endast att försäkringsinrättningen i fall av dryckenskap och allvarligt läkemedelsmissbruk kan besluta att sjukpenning eller livränta skall utgå i form av naturaförmåner. Sistnämnda stadganden har enligt riksförsäkringsanstaltens uppgift mycket sällan vunnit tillämpning.

Riksförsäkringsanstalten föreslår införande av en bestämmelse i sjukförsäkringslagen om att centralsjuk-kassa på framställning av nykterhetsnämnd eller dess ordförande kan besluta, att sjukpenning jämte barntillägg tillkommande den, som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk, skall utgivas till kommunal myndighet eller till den försäkrades make eller annan, att användas till den sjukens och hans familjs uppehälle. Samtidigt föreslår riksförsäkringsanstalten, att de bestämmelser i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen, som jag nyss redogjorde för, utgår och ersättes med bestämmelser motsvarande dem som föreslås för sjukförsäkringslagens vidkommande.

Remissorganen har tillstyrkt att bestämmelser av detta slag införes. För egen del finner jag det önskvärt att sjukförsäkringslagen får en möjlighet att utbetala sjukpenning, som tillkommer en alkoholmissbrukare, till annan än den försäkrade. Jag förordar därför att en dylik bestämmelse införes i sjukförsäkringslagen. Regeln torde i huvudsak kunna ansluta till motsvarande bestämmelse i 38 § 3 mom. tredje stycket folkpensioneringslagen. En bestämmelse, som avser sjukpenning, kommer på grund av stadgandet i 25 § sista stycket sjukförsäkringslagen att gälla även hempenning.

Riksförsäkringsanstalten har föreslagit den avvikelser från vad som gäller enligt folkpensioneringslagen, att förutom nykterhetsnämnden även dess ordförande skall tillerkännas befogenhet att göra framställning till sjukförsäkringskassan om att sjukhjälp skall utbetalas till annan än den sjuke. Flera av remissorganen har uttalat tveksamhet inför förslaget i denna del och nykterhetsvårdsutredningen har bestämt motsatt sig detsamma.

Riksförsäkringsanstaltens förslag är förestavat av angelägenheten av snabba ingripanden i nu ifrågasatta ärenden. Jag delar till fullo anstaltens åsikt, att i de fall då sjukhjälp bör utbetalas till annan än den sjuke ett snabbt ingripande är av nöden. I detta avseende intar dock dessa ärenden inte någon särställning bland dem som nykterhetsnämnderna har att ta befattning med. Åtskilliga andra ingripanden av nämnderna fordrar också skyndsamt. Principen i nykterhetsvårdslagen är dock att ärendena skall avgöras av hela nykterhetsnämnden. De enda ärenden, som nykterhetsnämnden enligt lagen äger delegera till ordföranden, är att avge yttranden angående ansökan om eller innehav av körkort. Med hänsyn till vad nu anförts anser jag, att övervägande skäl talar för att befogenheten att göra framställning till sjukförsäkringskassan förbehålles nykterhetsnämnden. Om det vid tillämpningen skulle visa sig, att detta förfarande medför svårigheter, torde frågan om dylik befogenhet även för ordföranden kunna upptagas till förnyat övervägande.

Enligt riksförsäkringsanstaltens förslag skall beslut om utbetalning av sjukpenning till annan än den försäkrade få meddelas, då denne »är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk». Vad beträffar begreppet alkoholmissbruk avses därmed enligt 1 § nykterhetsvårdslagen att någon, ej blott tillfälligt, använder alkoholhaltiga drycker till uppenbar skada för sig eller annan. En sådan alkoholmissbrukare kan bli föremål för vissa hjälpåtgärder enligt nykterhetsvårdslagen men däremot inte för tvångsinskränkning. Termen »hemfallen åt alkoholmissbruk» användes i lagens 15 §, där förutläggningarna för tvångsinskränkning finns angivna. Denna term har fått kvarstå från den gamla alkohollagen för att beteckna de gravare fallen av alkoholmissbruk. I dessa fall kan, om dessutom vissa specialindikationer föreligger, beslutas om övervakning och även om intagning på vårdanstalt för alkoholmissbrukare. Sådana indikationer utgör bl. a. att alkoholmissbrukaren utsätter någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brister i sina plikter mot sådan person.

att han ligger det allmänna eller sin familj till last eller att han är ur stånd att taga vara på sig själv.

I likhet med riks försäkringsanstalten anser jag, att den ifrågasatta bestämmelsen i sjukförsäkringslagen inte bör tillämpas på de fall av alkoholmissbruk, som avses i 1 § nykterhetsvårdslagen. Ett villkor bör alltså vara att alkoholmissbruket är så uttalat, att personen i fråga enligt nykterhetsvårdslagens terminologi kan betecknas såsom hemfallen åt alkoholmissbruk. Därutöver vill jag emellertid föreslå, att för tillämpning av det nu föreslagna stadgandet samma förutsättningar uppställas som gäller för tvångs ingripande enligt nykterhetsvårdslagen. Alkoholmissbruket skall alltså ha tagit sig sådana uttryck, som anges i 15 § sistnämnda lag. Genom att denna fordran uppställas skapas större klarhet angående området för det föreslagna stadgandets tillämpning. Av samma anledning anser jag i likhet med flera av remissorganen, att man bör begränsa bestämmelsen till att avse personer som är hemfallna åt alkoholmissbruk. Vad som skall avses med att någon »nyligen varit» hemfallen åt dylikt missbruk torde nämligen kunna bli föremål för viss tveksamhet.

Centralsjukkassa bör såsom riks försäkringsanstalten förutsatt besluta om utbetalning till annan än den försäkrade. Sådant beslut bör givetvis fattas med största möjliga skyndsamhet. Om det undantagsvis skulle möta hinder att omedelbart efter det att framställning om sådan utbetalning inkommit fatta beslut i frågan, bör kassan i avvaktan på att beslut meddelas kunna förordna om innehållande av sjukhjälp. Närmare föreskrifter härom synes kunna meddelas av riks försäkringsanstalten.

Med hänsyn till att de individuella fallen torde vara mycket olika, synes det lämpligast att inte föreskriva någon bestämd längsta tid för giltigheten av ett beslut om utbetalning till annan än den sjuke. Beslutet bör alltså kunna gälla tills vidare. Det måste emellertid kraftigt understrykas, att det givetvis ankommer på nykterhetsnämnden att omedelbart underrätta sjukkassan om förhållanden, som kan motivera en ändring av beslutet. I många fall torde även den försäkrade själv göra framställning till sjukkassan om beslutets upphävande. Det bör därvid åligga sjukkassan att omedelbart upptaga ärendet till omprövning.

Centralssjukkassans beslut i ärende om utbetalning av sjukhjälp till annan än den försäkrade kan överklagas hos riks försäkringsanstalten enligt 101 § sjukförsäkringslagen. Utan särskilt stadgande torde gälla att kassans beslut länder till efterrättelse utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Om beslut angående utbetalning till annan än den sjuke upphäves, äger den försäkrade själv uppbära sjukhjälp som ännu inte utbetalats. Sjukhjälp, som utbetalats till annan enligt beslutet om sådan utbetalning, äger den försäkrade inte utfå. Beslutet skall ju avse utbetalning till sådan mottagare att sjukhjälp kommer till användning för den sjukens eller hans familjs uppehälle.

Vad slutligen angår de föreslagna ändringarna i yrkesskadeförsäkringslagen och militärsättningsförordningen är att märka, att de nuvarande bestämmelserna om utbyte av ersättning i penningar mot naturaprestation avser inte bara sjukpenning utan även livränta. En prövning av huruvida dessa regler kan utmönstras ur lagstiftningen bör lämpligen anstå till ett tillfälle då mera centrala bestämmelser i yrkesskadeförsäkringslagen blir föremål för ändring. På grund härav finner jag det lämpligast, att tills vidare låta de nuvarande bestämmelserna kvarstå och allenast komplettera dem med ett stadgande, motsvarande det som jag föreslår infört i sjukförsäkringslagen.

De i det föregående föreslagna ändringarna i sjukförsäkringslagen och övriga författningar bör träda i kraft den 1 januari 1961.

Lagen den 17 december 1954 med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjuk-kassa avsåg att ge medlemmar i de erkända sjuk-kassorna, vilka vid övergången till den nya sjukförsäkringslagen skulle komma att förlora det sjukpenningsskydd som de tidigare ägt, möjlighet att under en övergångstid frivilligt försäkra sig för sjukpenning i allmän sjuk-kassa. Lagen tog närmast sikte på pensionärerna. Dessa hade nämligen kunnat försäkra sig för viss lägre sjukpenning i erkänd sjuk-kassa men står utanför den nya sjukpenningförsäkringen enligt sjukförsäkringslagen.

Enligt 1954 års lag äger den, som vid utgången av år 1954 var sjukpenningförsäkrad i erkänd sjuk-kassa men som inte är sjukpenningförsäkrad enligt sjukförsäkringslagen, rätt att för tiden intill utgången av juni månad 1960 genom frivilliga avgifter i allmän sjuk-kassa försäkra sig för sjukpenning om högst 3 kr. De, som redan från början uteslöts från den obligatoriska sjukpenningförsäkringen, kunde genom anmälan före den 31 juli 1955 ansluta sig till den frivilliga försäkringen. Möjligheten till anslutning står emellertid öppen även för dem, som vid övergången till den nya sjukförsäkringslagen blev obligatoriskt sjukpenningförsäkrade men vilkas försäkring sedermera upphör, ofta just på grund av att de ingår i pensions-åldern. Förutsättningen är att anmälan sker inom två veckor från det de erhållit besked om att den obligatoriska försäkringen upphört.

Med utgången av juni i år upphör försäkringen enligt 1954 års lag att gälla. Detta innebär såväl att rätten till nyteckning upphör som att de som nu är försäkrade förlorar det försäkringsskydd de hittills haft. Med anledning härav har riksförsäkringsanstalten föreslagit, att lagen ändras på sådant sätt, att personer som är försäkrade vid utgången av juni 1960 skall för framtiden vara bibehållna vid sitt försäkringsskydd. Vid remissbehandling av förslaget har socialstyrelsen förordnat, att rätten till nyteckning skall kvarstå under ytterligare en femårsperiod.

Socialförsäkringen befinner sig för närvarande i ett skede av genomgri-

pande omdaning. Det kan inte uteslutas, att reformarbetet kan komma att beröra även frågor, som sammanhänger med försäkringen enligt 1954 års lag. Jag anser det med hänsyn härtill vara lämpligast att lagen generellt förlänges att gälla till utgången av juni månad 1965. Härav följer både att nytekningsrätten kommer att finnas ytterligare fem år och att försäkringen kvarstår för dem som nu är försäkrade enligt lagen. En försäkring, som gäller vid utgången av juni 1960, bör utan särskild anmälan fortsätta att gälla även därefter, såvida inte den försäkrade begär annat. En föreskrift härom har intagits i övergångsbestämmelserna.

Vad beträffar kostnaderna för de av mig förordade lagändringarna torde det inte vara möjligt att göra någon exakt kostnadsberäkning för utvidgningen av den obligatoriska sjukpenningförsäkringen till ogifta kvinnor med barn under 16 år. Som framgått av vad jag tidigare anfört är det dock endast ett fåtal kvinnor, som berörs av de nya bestämmelserna. Kostnaderna kan därför antagas bli mycket obetydliga. Höjningen av maximum för den frivilliga försäkringen för husmödrar kan, om man räknar med att 100 000 kvinnor utnyttjar de nya möjligheterna och försäkrar sig för maximalt sjukpenningtillägg och man tillika antar att antalet sjukdagar per medlem och år liksom nu uppgår till cirka 17, beräknas medföra en kostnadsökning för sjukförsäkringen av 3,4 milj. kr. om året. Kostnaden för den frivilliga försäkringen enligt 1954 års lag kan för de närmaste åren väntas hålla sig vid ungefär nuvarande nivå, omkring 2,6 milj. kr. om året.

Staten bidrar till kostnaderna för grundsjukpenning — som alltså kommer att utgå till ogifta kvinnor med barn under 16 år — med 50 procent och till kostnaden för sjukpenningtillägg enligt sjukförsäkringslagens frivilliga försäkring och för sjukpenning enligt 1954 års lag med 20 procent. Till barntillägg enligt sjukförsäkringslagen och 1954 års lag utgår statsbidrag med 75 procent.

I enlighet med vad nyss sagts synes införandet av obligatorisk sjukpenningförsäkring för vissa ogifta kvinnor inte behöva inverka på beräkningen av statens kostnader för sjukförsäkringen. Av den årliga kostnaden för den utökade frivilliga försäkringen för husmödrar har staten att erlægga 20 procent eller enligt den angivna beräkningen cirka 0,7 milj. kr. Barntillägg utgår inte på grund av denna försäkring utan enligt den obligatoriska sjukpenningförsäkringen, som samtliga frivilligt försäkrade kvinnor tillhör. Till försäkringen enligt 1954 års lag skall staten likaledes bidra med 20 procent eller omkring 0,5 milj. kr. om året. Från kostnaden för barntillägg enligt sistnämnda försäkring kan bortses.

Eftersom ändringarna i sjukförsäkringslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1961, kommer de av dessa ändringar samt av försäkringen enligt 1954 års lag föranledda kostnaderna för staten under budgetåret 1960/61 under angivna förutsättningar att uppgå till cirka 0,85 milj. kr. Detta belopp

torde ligga inom den marginal, varmed anslaget Bidrag till sjukkassor m. m. beräknats. Nämnada anslag är i innevarande års statsverksproposition upptaget till 265 milj. kr.

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, förordning om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261) och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa. Av förslagen, vilka har den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, är förslagen till lag angående ändring i sjukförsäkringslagen, lag angående ändrad lydelse av 37 § yrkesskadeförsäkringslagen och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa av den natur, att lagrådets yttrande över dem bör inhämtas.

Departementschefens hemställan

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredragande departementschefen, att lagrådets yttrande över förenämnda inom socialdepartementet upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, och*

3) *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa*

måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karin Wickström

¹ Denna bilaga har här utelämnats. De däri intagna förslagen är likalydande med de vid propositionen fogade, bortsett från att bilagan i 27 § sjukförsäkringslagen, 37 § yrkesskadeförsäkringslagen och 10 § militärsättningsförordningen har orden »15 § lagen om nykterhetsvård» i stället för »15 § första stycket lagen om nykterhetsvård».

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 30 mars 1960.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 28 mars 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 11 mars 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

2) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, samt

3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingrid Hilding.

Lagrådet yttrade:

För tillämpning av det föreslagna nya stycket i 27 § sjukförsäkringslagen torde böra förutsättas — utöver att vederbörande är hemfallen åt alkoholmissbruk — att någon av de i 15 § nykterhetsvårdslagen under a)—e) i första stycket angivna förutsättningarna är uppfylld. För att klargöra detta synes hänvisningen böra begränsas till att avse 15 § första stycket nykterhetsvårdslagen.

Vad angår 47 § sjukförsäkringslagen må framhållas, att efter lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1959, obligatorisk tilläggsjukpenning utgår i samtliga sjukpenningklasser med oförändrat belopp under 180 dagar av en sjukperiod mot tidigare 90 dagar. Det kan ifrågasättas, om icke, såsom en konsekvens härav, paragrafens tredje stycke borde kompletteras med en bestämmelse av innebörd, att försäkring för sjukpenningtillägg skall kunna meddelas med villkor att tillägget skall utgå först efter det sjukpenning på grund av den obligatoriska försäkringen utgivits för 180 dagar. Frågan aktualiseras av att departementschefen nu föreslår en höjning av det frivilliga

sjukpenningtillägg, som omförmäles i andra stycket av nämnda paragraf. Det har emellertid för lagrådet upplysts, att den redan nu befintliga möjligheten att teckna frivillig försäkring för sjukpenningtillägg med villkor att tillägget skall utgå först sedan sjukpenning på grund av den obligatoriska försäkringen utgivits under 90 dagar, utnyttjats i synnerligen obetydlig omfattning. Med hänsyn härtill anser sig lagrådet icke böra påfordra, att den här ifrågasatta kompletteringen av 47 § tredje stycket nu kommer till stånd.

I övrigt föränleda förslagen ej annan erinran än att det föreslagna tillägget till 37 § yrkesskadeförsäkringslagen bör jämkas på samma sätt som angivits beträffande 27 § sjukförsäkringslagen.

Ur protokollet:

Clas Amilon

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 april
1960.*

Närvarande:

**Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING,
SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.**

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, lagrådets den 30 mars 1960 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 11 mars 1960 remitterade förslagen till *lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring och lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa.*

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden.

Lagrådet har i huvudsak lämnat de remitterade förslagen utan erinran. Vad lagrådet föreslagit beträffande utformningen av 27 § sjukförsäkringslagen och 37 § yrkesskadeförsäkringslagen bör godtagas. Som en följd härav bör även 10 § militärsättningsförordningen utformas på motsvarande sätt.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer föredraganden, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga förenämnda förslag till

1) *lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,*

2) *lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, och*

3) *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 december 1954 (nr 774) med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa,*

dels antaga inom socialdepartementet upprättat förslag till

4) *förordning om ändrad lydelse av 10 § militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261).*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bengt Lundin